

Grafické partitury – výzkumný experiment

Pavel Zlámal

Byl jsem osloven jako hudebník, improvizátor k účasti na zajímavém projektu, který spojoval tanec a hudbu. Výchozím materiálem pro produkci byly grafické partitury. Účastnili se dva tanečníci (Hana Turečková a David Stránský) a dva hudebníci na klarinet/saxofon a kontrabas (já a George Cremaschi).

Samotnému praktickému provedení experimentu předcházela přípravná teoretická část, setkání, kde jsme společně probírali různé formy zápisu abstraktních grafických partitur (ne tedy klasicky notované) napsané pro hudebníky, a to, jaký je nebo může být přístup při jejich provádění. V předvýběru jsme shromáždili grafiky Milana Adamčiaka, Petera Grahama a Vlastislava Matouška.

V rámci hledání zajímavého materiálu jsme se zabírali též možností použít grafické záznamy choreografií pro tanečníky. Seznámení se s nimi byl pro mne osobně zajímavý moment a myslím, že pokus o jejich hudební ztvárnění by mohl přinést zajímavé výsledky či inspirace, a to pod dojmem propracovaného systému přesné choreografické „notace“, pramálo ovšem souvisejícím s hudebními návody, se kterými jsem se dosud setkal. Nicméně právě z důvodů příliš konkrétního, určujícího a zavazujícího významu, který tento zápis představoval pro tanečníky, jsme tyto choreografické partitury

z našeho hudebně-tanečního záměru vyřadili. Zbyly tedy partitury, které byly při vytváření zamýšlené pro hudebníky.

Záměrem tohoto projektu bylo zjistit možnosti, které nabízí k interpretaci nekonkrétní předloha, a jakým způsobem spolu korespondují ztvárnění taneční a hudební. Obecně řečeno je grafická předloha zamýšlena jako alternativní sdělení. Je jakýmsi impulzem, který má jiným způsobem (méně určujícím a zároveň méně omezujícím) podnítit uměleckou představivost hudebníka (či jakéhokoli jiného interpreta) a zapojit jej do procesu tvorby. Interpretace takového materiálu je v podstatě jedinečná záležitost, jejíž mírou je interpret sám.

Nejlépe vyhovujícím přístupem k této problematice je potom podle mého názoru improvizace. Nikoliv však volná, ale záměrně (a dobrovolně) „řízená“ či „vedená“ právě grafickým návrhem. Výsledné dílo není ovšem přesné a při každém dalším provedení není stejné. Je zajímavé sledovat, jaké nepředkomponované souvislosti vznikají při snaze dodržovat jisté kontury abstraktního návodu grafických partitur.

Improvizujeme-li, potom můžeme partituru vyhodnotit jako element, který omezuje svobodné vyjádření a zdálo by se, že vlastně není žádoucí. Z hlediska opačného – pozitivního – se ovšem může chápat

(a to je, myslím, náš případ) jako něco, co interpretovi-improvizátorovi pomůže neuropadnout do sledu svých vlastních vyjadřovacích klišé, jimiž by se jakákoli skladba či hudební (taneční) úsek přetavil opět pouze v jeden stejný charakteristický výtvar. Ačkoliv je tedy omezující (v pozitivním i negativním slova smyslu – a to vzhledem k průběhu i výsledku) může zkušenost s takto prováděnou partiturou, tedy s řízenou improvizací, napomoci rozšíření vyjadřovacích možností a schopností, jakési „slovní zásoby“ interpreta a významně tím přispět k jeho celkovému individuálnímu rozvoji.

Improvizace bývá nazývána často jako sled momentálních rozhodnutí. V našem případě provádění grafických partitur se taková rozhodnutí mohou týkat nap. těchto elementů:

- volba zvuku, který hudebník zvolí a přiřadí jej k určitému objektu v partituře (opakuje-li se v partituře, opakuje hudebník i zvolený zvuk)

- zvolený zvuk má svoji zvolenou výšku, intenzitu, délku, charakter a jiné atributy

- volba osobní disciplíny: opakovat či neopakovat na zvolený prvek v partituře stejný interpretační model

- volba ignorovat některé prvky v partituře či ignorovat i svou vlastní předchozí volbu
- volba horizontálního či vertikálního průběhu (čtení)

a dalo by se najít mnoho dalších a specifitějších atributů, stejně tak v tanečních ekvivalentech (pohybový model, jeho délka, rychlost, prostorové vymezení, opakování...)

Tato rozhodnutí můžeme zařadit do skupiny individuálních, momentálních. V rámci jistého stupně společného sjednocení

je často užitečné některá společná rozhodnutí udělat předem. Což se může týkat např. celkového časového trvání. To může být určeno přesně či jen zhruba – intuitivně. Z časových nepřesností a záměrných nesjednocení, jak víme, vznikají často momenty plné magického napětí.

Průběh experimentu:

Vždy po úvodním stanovení obecných kolektivních dohod o přístupu k interpretacím jednotlivých materiálů (hrubý celkový čas, rozdělení, resp. přidělení, některých prvků partitury jednotlivým účinkujícím) se přistupovalo k samotnému provedení. Partitury byly stále promítány na zeď. Nejen proto, aby byli interpreti (zejména tanečníci) trvale v kontaktu s partiturou, ale též aby je mohli posluchači/diváci sami pro sebe konfrontovat s předváděným výsledkem.

Být v neustálém vizuálním kontaktu se zápisem bylo neporovnatelně náročnější samozřejmě pro tanečníky. Po počátečních snahách interpretovat relativně přesně zápis se postupem času (v rámci zachování pohybové kontinuity a tedy přirozenosti uměleckého projevu) rozhodli přehodnotit své podrobné pohybové vykreslování grafik a určovali si stále více jen rámcový přístup, případně napojení a reflexi na jednoho z hudebníků. Stále více tak nechávali, aby se hudba, jsouc již jistou specifickou interpretací abstraktního zápisu, stala prostředníkem mezi partiturou a jimi samými – nechali se hudbou vést. Různými kombinacemi programních i spontánních reakcí a interakcí tanečníků a hudebníků, se čas to dospělo k zajímavým a svěžím řešením výsledného uměleckého snažení. Některé

partitury jsme opakovali vícekrát, jelikož jsme v nich nacházeli více inspirace, než bylo možné vložit do jednoho provedení, nebo jsme objevovali a uplatňovali různé způsoby přístupu k jedné věci, které jsme pak zase znovu přehodnocovali.

Přirozeným během onoho procesu interpretace rozmanitých partitur se celá skupina účinkujících dostala od poměrně přísné snahy držet se zápisu k volnějším, možná přirozenějším úsekům společného hudebně-tanečního vyjádření, nicméně však úsekům stále pestrým a proměnlivým, reflektující rozdíly vybraného grafického materiálu. Přitom docházelo též ke zlepšení sehra-
nosti a intuitivního napojení mezi taneč-
ní a hudební složkou. Vše bylo mimořádně inspirující a představivost rozvíjející.

DVD záznam je příjemným zdokumentováním workshopu, zachycuje živost a tvůrčí

pozitivismus při konfrontaci s neobvyklou formou uměleckých postupů, při objevování a nalézání nestandardních souvislostí. Myslím, že tento proces, kterým jsme jako skupina umělců prošli, bude všem zúčastněným užitečný i do budoucna. Jako zdroj inspirace a hlavně poznání: ve smyslu nejednoznačnosti výkladu díla a neexistence jediného správného řešení či úhlu pohledu. Tento fakt dále poukazuje – a přes hranice umění blahodárně působí – na rozvoj obecnějších lidských kvalit (jako je porozumění, tolerance, umění sounáležitosti apod.). Jsem toho názoru, že rozmanitost individuálních přístupů a nepředpojatých řešení téměř jakýchkoli životních situací může ze života udělat vpravdě umělecké dílo.

Za zorganizování projektu patří dík Karolíně Bulínové a Ivě Oplištilové.